

Консультація родителів с другими членами семьи, в том числе с детьми при решении некоторых семейных дел, принятие ими во внимание их положительных мыслей, а также предоставление детям свободы во время создания семьи, тоже является новыми, отличающимися свойствами во внутрисемейных отношениях. Результаты социологических и психологических исследований показывают, что далеко не все родители могут пользоваться этими возможностями в равной степени. Однако, является несомненным тот факт, что если отношения между родителями и детьми будут благоприятными, то влияние их на формирование личности детей и подростков будет таким же крепким и эффективным.

Выводы. Глобальная модернизация общественной жизни является существенным фактором социальной трансформации института семьи и его социальных функций. Процессы индивидуализации формируют новые гендерные стереотипы семейной жизни. Возникают новые типы семейных отношений, изучение которых способствует формированию поля новых научных исследований. В этой связи особо важным является понимание значимости семьи как базисного социального субъекта и носителя традиционных и инновационных ценностей, стимулирующих процессы модернизации национальных государств и общества.

Список использованных источников:

1. Мамедзаде И.Р. Модернизация как путь к современности/ И.Р. Мамедзаде // Azərbaycan: Bu Gün və Sabah, 2007, № 1. - S.19-26.
2. www.gender-az.org.
3. Соловьев Н.Л. Женщина и ребенок в послеразводной ситуации. Социальные последствия развода/ Н.Л.Соловьев // - М.: ИСИ 1984. -220с.
4. Пономорев А. Развитие семьи и брачно-семейных отношений на Украине. / А. Пономорев //Киев, Наукова думка, 1989. - 164с.

Отримано 13.11.2015 р.

УДК: 316.47

Городецка С.Л. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, аспірантка

СУБ'ЄКТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ДІАЛОГУ (ОРГАНІЗАЦІЇ ПОСТТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК АВАРІЇ НА ЧАЕС)

У статті розглянуто суб'єкти громадянського діалогу, здійснено аналіз організацій постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС, виявлено проблеми на шляху до громадянського діалогу організацій громадянського суспільства та органів державної влади.

Ключові слова: організації громадянського суспільства, організації постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС, громадянський діалог, неурядові організації

В статье рассмотрены субъекты гражданского диалога, осуществлен анализ организаций пострадавших вследствие аварии на ЧАЭС, выявлены проблемы на пути к гражданскому диалогу организаций гражданского общества и органов государственной власти.

Ключевые слова: организации гражданского общества, организации пострадавших в результате аварии на ЧАЭС, гражданский диалог, неправительственные организации

In the article reviewed the subjects of civil dialogue, analyzed the organizations affected by the Chernobyl accident, revealed problems on the road to civil dialogue between civil society organizations and public authorities.

Keywords: civil society organizations, organizations affected by the Chernobyl accident, civil dialogue, non-governmental organization.

Актуальність. Постановка проблеми. Необхідність підвищення ролі громадянського суспільства диктується всією логікою суспільного розвитку в Україні. Це вимагає об'єднання зусиль і держави, і бізнесу і, звичайно, широкої участі громадськості. При прийнятті конкретних рішень для здійснення значущих змін у цій сфері необхідно розуміти процеси, які відбуваються сьогодні у діяльності організацій громадянського суспільства. Участь у діяльності ОГС є необхідною складовою розвитку всього суспільства. Ефективність діяльності, якість діяльності та кількість організацій громадянського суспільства визначає політичну розвиненість суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основу джерельної бази за темою дослідження організацій громадянського суспільства становлять нормативно-правові та законодавчі документи [1,4,5,11] та дані загально-національних опитувань [3],[8],[9],[14],[18],[19] наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених [2],[6],[7],[10],[12],[13] [15],[16],[17].

Мета статті. Здійснити аналіз суб'єктів громадянського діалогу, на прикладі організацій постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС.

Виклад основного матеріалу. Ідея неформального об'єднання громадян дістала свій розвиток в лібертаріанській моделі суспільства, про життєздатність якої тривають дискусії з 50-х років минулого століття. Лібертаріанська модель виділяє в соціальних відносинах «третій сектор», який є проміжною формою організації між владою та ринком і будується на добровільній основі. В цьому сенсі неурядові організації і є представниками «третього сектору», який стає незамінним елементом сучасного громадянського суспільства [10].

Суб'єктом громадянського діалогу виступають організації громадянського суспільства, що захищають інтереси своїх членів, що вступають у певні комунікаційні відносини з інституціями держави. У даному дослідженні, ми розглядаємо організації постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС та аналізуємо дані організації, як типові організації громадянського суспільства.

Аналіз наукових досліджень, в яких розглядається проблематика громадських організацій демонструє, що існує синонімічне заміщення понять «неурядові організації», «недержавні організації». Так у Рекомендації Комітету

Міністрів Ради Європи державам - членам стосовно правового статусу неурядових організацій в Європі, термін «неурядові організації» включає в себе добровільні самоврядні об'єднання або організації, створені для реалізації некомерційних завдань їхніх засновників або членів [11].

Іншими поширеними термінами є неприбуткові та волонтерські організації. Неприбуткові організації (НПО) – термін (популярний у США), який передбачає, що організація проводить діяльність, не маючи на меті отримання комерційного прибутку за підсумками цієї діяльності. Волонтерські організації (ВО) – це такі, які діють завдяки волонтерській або добровільній праці (термін поширений у Великій Британії) [2]. Ці поняття відображають антикомерційний статус організацій громадянського суспільства, їхню неприбутковість та добровільний характер об'єднання. Як бачимо, багатоманітність визначень термінів західними ученими зводиться до виокремлення ознак та особливостей, які фактично стосуються тих самих організацій громадянського суспільства: недержавність, неприбутковість, добровільність об'єднання членів.

Попри різноманітність термінів, громадські (неурядові) організації мають загальні риси та ознаки, теж стосується й досліджуваних нами організацій постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС, що дозволяють розглядати їх як елементи громадянського суспільства. А саме:

- наявність організованої та визначеної структури;
- відокремленість даних організацій від держави, їх приватний та незалежний характер;
- відсутність спрямованості на прибутковий характер діяльності;
- самоуправлінський характер організації;
- необов'язковість участі у даного роду організаціях (вони слугують самовираженню громадян, реалізації їх ідей);
- їх створення, як правило, для забезпечення соціальних потреб певних суспільних груп. [15]

Вперше міжнародно-правову основу статус громадських об'єднань отримав з прийняттям 10 грудня 1948 року «Загальної Декларації прав людини», в якій почало розглядатися право кожного на свободу асоціації як одне з невід'ємних прав людини. Статті у Декларації присвячені обов'язкам індивіда перед суспільством і накладають заборону зловживання правами на шкоду тій меті, яку заклала в них Організація Об'єднаних Націй. [4]

В Законі України «Про об'єднання громадян», зустрічаємо лише одне поняття «громадські організації» - об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. [5]

У праці «Неурядові організації Європейського Союзу: порівняльний аналіз громадських організацій України» запропоноване наступне визначення терміну «неурядові організації» - це такі організації, які створенні не з метою отримання і розподілу прибутку, а з метою зробити нову справу, досягти позитивних змін в існуючому стані суспільства, допомогти людям незалежно від їх національності, віросповідання, політичних вподобань тощо. [8]

Дослідженням громадянських організацій в контексті сучасного формування громадянського суспільства займалися такі вчені, як Колодій А., Купрій В., Лойко Л., Мазур О., Олійник А., Рябов С., Трима К., Щедрова Г. Питанням

співвідношення держави та інститутів громадянського суспільства займались Барков В., Колодій А., Михайловська О., Онищенко О., Рудич Ф., Рябчук М. Актуальними є праці в сфері становлення і розвитку неурядових організацій як інституту громадянського суспільства Бодрова А., Клименко О., Круглик С., Михайловської О., Пашенка В., Пікалової О., Пожидаєва Є., Тараненка Г. та ін.

На думку Пожидаєва Є.О., постійна співпраця недержавних структур та органів державної влади, залученість їх до прийняття політичних рішень служить як індикатором, так і чинником розвитку громадянського суспільства. Наявність налагоджених, ефективно діючих каналів комунікації між органами влади та «третім сектором» виступає важливим чинником адекватності та послідовності державної політики, її підконтрольності суспільству, відповідності стратегічним національним інтересам. Забезпечення функціонального зв'язку між владою та суспільством, надання державній політиці більшої легітимності, забезпечення її прозорості та розширення громадської підтримки є необхідними умовами демократичної політичної культури європейського зразка [10].

У працях Коника Д.Л. висвітлена проблема участі громадських організацій у налагодженні взаємовідносин органів державної влади з громадськістю. Так, автор зауважив, що неурядові організації виступають як системи співробітництва з владою, виконуючи при цьому функції: забезпечення постійних контактів урядових структур, представників бізнесу та громадськості; інноваційних центрів, де формуються нові ідеї щодо шляхів поліпшення економічного становища, забезпечення екологічної безпеки та соціального захисту, підвищення життєвого рівня населення, каталізатора та посередника у створенні, підтримці та використанні ініціатив щодо послідовних змін у соціальній життєдіяльності населення та громадянському суспільстві [6].

Як зазначає Усаченко Л.М., необхідними кроками з боку органів державної влади є: розроблення і прийняття державної програми співпраці органів державної влади з неурядовими організаціями; забезпечення нормативно-правової та теоретико-методологічної основи зазначеної діяльності. З боку неурядових організацій необхідним є більш наполегливий підхід до розробки та реалізації державних проектів та програм [15].

Спираючись на дослідження Паливоди Л. та Голота С. «Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2011 роки», 93 % неурядових організацій регулярно (формально чи неформально) контактують з державними структурами. Про щоденну співпрацю між неурядовими організаціями та владними структурами заявили 14% респондентів. Контакт з державними органами принаймні раз на тиждень мають 34% організацій, а на місяць — 24%, щокварталу — 9%. Незначна кількість неурядових організацій контактує з державними структурами щороку. 16% представників неурядових організацій співпрацюють з державою нерегулярно. [9]

Ініціаторами спілкування між НУО та державними структурами в більшості випадків (58%) залишаються обидві сторони, проте цей показник має тенденцію до зниження — у 2010 році цей показник був 62% (на 4% вищий) а у 2009 році 65%. Натомість продовжує зростати частка спілкування, ініційованого з боку НУО — у 2011 році вона складала 37% порівняно з 30% у попередньому році. Без того мала у 2010 році ініціатива з боку держави (3%) ще більше впала і у 2011 році становить 1% від усіх випадків. Головними перешкодами НУО назвали:

нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур (62%), недостатню інформованість владних структур про діяльність НУО (45%) та небажання співпрацювати з боку владних структур (41%). Таким чином, представники третього сектору в Україні, так само, як і в попередні роки, схильні «звинувачувати» у недостатній співпраці владні структури. [9]

Кожен четвертий опитаний вважає, що НУО і органи влади перебувають у стані конфлікту; лише 16% НУО вважають, що НУО та влада мають однакові цілі та шляхи їх досягнення і на 4% менше респондентів (12%) вважають, що НУО та влада мають однакові шляхи досягнення, але різні цілі.

Проведений Інститутом соціології соціологічний моніторинг 1992-2010 р.р. свідчить, що в Україні об'єктивно є тенденція до дедалі більшого залучення організацій громадянського суспільства до виконання її завдань. У зв'язку із цим зростає потреба доступності, підзвітності та відповідальності органів влади, підсилення механізмів контролю в чутливих для громадської думки питаннях. Незважаючи на це, абсолютна більшість українських громадян не належить до жодної організації громадянського суспільства, запит на вплив інституцій громадянського суспільства є помітним. Соціологічні опитування ілюструють, що участь в громадських організаціях сприймається як одна з найбільш ефективних форм участі громадян у прийнятті рішень та управлінні на державному і місцевому рівнях [14].

Таким чином, організації громадянського суспільства мають забезпечувати:

1. Прозорість своєї діяльності та відповідальність за результати роботи, що повинно передбачати активне інформування і органів місцевої влади, і громадян.

2. Спроможність продукувати належні практики врядування, які стосуватимуться прозорості та відкритості діяльності, ефективних фінансових процедур, етичного врядування.

3. Участь у консультаціях щодо питань, пов'язаних з інтересами громади, які вони представляють, а також забезпечення врахування їхніх інтересів при прийнятті рішень.

4. Формування належної доказової бази для органів місцевої влади по питаннях, що становлять суспільний інтерес; інформація, яку надають організації громадянського суспільства, ні в якому разі не може бути фальсифікована або неповна.

5. Ефективну участь у процесах вироблення та прийняття рішень на основі наявних процедур; лобіювання та адвокація повинні дотримуватися вимог легітимності, відповідальності та законності [1].

Необхідність створення громадських чорнобильських організацій виникла через кілька місяців після опублікування в пресі (липень 1986 р.) висновків Урядової комісії "Про причини аварії на ЧАЕС". В основі цих висновків лежали, політично доцільні рішення про те, що причиною аварії стали грубі помилки персоналу. Розуміння того, що основні причини не виявлені, а значить можуть призвести до нових аварій, стало головним при створенні першої громадської організації "Ветеранів ліквідації аварії і її наслідків на ЧАЕС" у травні 1987 року. Ця організація була створена професійними працівниками ЧАЕС, які спочатку локалізували аварію, а потім вже за участю інших підрозділів Міністерств і відомств приступили до ліквідації наслідків аварії.

Через рік ідея консолідації, єдності чорнобильського руху взяла гору і 15 червня 1990 року у Києві відбувся 1 Всесоюзний об'єднуючий з'їзд "Союзу Чорнобиля". На той час вже існували десятки чорнобильських організацій в Україні, Білорусії, Росії, Естонії, Вірменії, Казахстані, Молдові. Попри вагомий вклад в розвиток чорнобильського руху, багато постраждалих не погоджувались з політикою, яку проводила Всеукраїнська громадська організація інвалідів "Союз Чорнобиль України". І тому, к кожним роком кількість нових чорнобильських громадських організацій зростала. Так, в 2000-х роках, відбувається стрімка поява нових чорнобильських організацій та різке зростання активності чорнобильського руху.

Організації постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС є неприбутковим незалежним об'єднанням громадян, які об'єднують інвалідів на основі єдності їх інтересів для спільної реалізації своїх прав і свобод, згідно діючого законодавства України. Свою роботу організації будують на принципах добровільності, рівноправності членів, благодійності, сприянні розвитку творчої ініціативи та активності своїх членів у тісній співпраці та взаємодії із зацікавленими державними, громадськими, благодійними установами і організаціями як в Україні, так і за її межами. Основною метою діяльності організацій є задоволення та захист законних соціальних, економічних, творчих, вікових, екологічних, оздоровчих, медичних та інших спільних інтересів своїх членів. Діяльність чорнобильських організацій повинна бути спрямована на виконання власних програм, програм державних та недержавних організацій.

Завданням чорнобильських організацій є: - формування у громадян поваги до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів, історичних, культурних, національних особливостей України, законодавства; - надання соціально-психологічної реабілітації та оздоровлення потерпілих від Чорнобильської катастрофи; - участь у зборах, накопиченні та збереженні різноманітних історичних, краєзнавчих матеріалів, пов'язаних із Чорнобильською катастрофою; - участь в наданні всебічної допомоги чорнобильцям, які опинилися в скрутному становищі чи критичній ситуації;

- висококваліфікована медична допомога, реабілітаційні заходи, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок членів; - участь у ярмарках, виставках, аукціонах, симпозиумах, семінарах та інших заходах з питань статутної діяльності;

Але все ж таки, основним завданням громадських організацій чорнобильців був і залишається - соціальний захист громадян, постраждалих від Чорнобильської катастрофи. На сьогодні в Україні налічуються 39 всеукраїнських та міжнародних організацій постраждалих від аварії на Чорнобильській АЕС, не враховуючі обласні, міські та районні осередки даних організацій. Але правду кажучи, дійсно функціонуючих організацій набагато менше.

Призначення громадських організацій вбачається передусім у: контролі за діями влади; виконанні правозахисної та соціальної функцій; участі у виробленні політичних (державних) рішень та у дорадчих органах, наданні пропозицій; захисті природного середовища; організації акції протестів; проведенні незалежних аналітичних досліджень тощо. При цьому, серед тих, хто безпосередньо бере участь в діяльності громадських організацій, ці показники в

більшості позицій є вищими ніж серед тих, хто не бере участь в діяльності громадських організацій [3].

Наявність налагоджених, ефективно діючих каналів комунікації між органами влади, бізнесом та “третім сектором” виступає важливим чинником адекватності та послідовності державної політики, її підконтрольності суспільству, відповідності стратегічним національним інтересам. Забезпечення функціонального зв'язку між владою та суспільством, надання державній політиці більшої легітимності, забезпечення її прозорості та розширення громадської підтримки є необхідними умовами демократичної політичної культури [7].

Висновки. Отже, згідно з соціологічними опитуваннями організації громадянського суспільства регулярно контактують з владними структурами і в більшості випадків обидві сторони зацікавлені у співпраці. Дані свідчать, що ініціатором таких контактів у більшості випадків є обидві сторони. Але все ж таки організації громадянського суспільства та органи влади мають однакові цілі, але різні шляхи досягнення, існують конфліктні ситуації, у яких представники громадських організацій схильні звинувачувати у недостатній співпраці владні структури.

Спираючись на вище викладене потрібно визначити пріоритетні напрямки розвитку організацій громадянського суспільства. По-перше, вони повинні ефективно впливати на процес вироблення та прийняття рішень органами державної влади. Приймати активну участь у консультаціях щодо питань, пов'язаних з інтересами громадян, яких вони представляють, а також забезпечити врахування їхніх інтересів при прийнятті рішень. По-друге, потрібно створити і законодавчо закріпити концепцію ефективної взаємодії на горизонтальному і вертикальному рівнях усіх структур громадянського суспільства з чітко зорієнтованою діяльністю та функціями всіх його інститутів. По-третє, необхідно забезпечити високий рівень інформованості населення щодо діяльності організацій громадянського суспільства, висвітлення їх роботи у ЗМІ для формування позитивної громадської думки на телебаченні, проводити дискусії та консультації з представниками влади. Необхідною умовою для розвитку організацій постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС є повна перевірка та аналіз функціонуючих організацій, створення відкритого реєстру чорнобильських організацій та закриття не існуючих, “диванних” організацій.

Список використаних джерел

1. Біла книга громадської участі у процесі прийняття рішень на місцевому рівні http://parlament.org.ua/upload/docs/WHite_paper_UKR_ed.pdf.
2. Держалюк О. Динаміка та розширення спектру діяльності громадських організацій як складові демократизації українського суспільства // <http://www.niss.gov.ua/Monitor/May08/03.htm>
3. Загальнонаціональне опитування населення України було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з фірмою «Ukrainian sociology service» з 18 по 27 вересня 2011 р. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/press/dkvwkepgvwep>
4. Загальна декларація прав людини. – Спосіб доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
5. Закон України «Про об'єднання громадян». – Спосіб доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12>

6. Коник Д.Л. Формування зв'язків із громадськістю в неурядових організаціях України: соціологічний аналіз: Автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 [Електронний ресурс] / НАН України. Ін-т соціології. — К., 2007. — 16 с. — укр.
7. Круглик С.Б. Роль неурядових організацій у розбудові громадянського суспільства в сучасній Україні / С. Б. Круглик// Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : Наук. вісник : зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Українська АН. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. - Вип. 26. - С. 362-368.
8. Неурядові організації Європейського Союзу: порівняльний аналіз громадських організацій України. – К, 2002. – 48с., с. 3
9. Паливода Л., Голота С. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2011 роки. – Київ: БФ «Творчий центр ТЦК», 2012. – 118 с.
10. Пожидаєв Є.О. Неурядові організації у суспільно-політичному житті України: межі участі та пріоритети діяльності/Є. А. Пожидаєв //Стратегічні пріоритети: Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 10/2007. - №4.- С.19-26.
11. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій в Європі № CM/Rec(2007)14. – Спосіб доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=6032308>
12. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб.: Наука, 2000. –389 с.
13. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах/ Хантингтон С. – М. : Прогресс - Традиция, 2004. - 480с.
14. Українське суспільство 1992-2010: Соціологічний моніторинг / НАН України, Ін-т соціології; За ред. В.М. Ворони, М.О. Шульги. – К.: [Ін-т соціології НАНУ: ТОВ «Фоліант»], 2010. – 635 с . – С.621.
15. Усаченко Л. Аспекти, форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями / Л. Усаченко. – Режим доступу : www.kbuara.kharkov.ua. – Назва з екрану.
16. Ходорівська Н. Чорнобиль і людина: соціальна адаптація//Інститут Соціології НАН України.2005. С.-216.
17. Ходорівська Н., Амджадін Л., Саєнко Ю. «Постчорнобильський соціум : ризики та шанси виживання». , Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2006 р., 4.С. 1-18.
18. Чернобыльская катастрофа /НАН Украины; Гл. ред. Барьяхтар В. Г. - К.:Наук. думка, 1995. - 558с.
19. Чорнобиль і соціум. Постчорнобильський соціум: 20 років по аварії. – Вип. 11. К.- С. 15 -17.

Отримано 23.11.2015 р.